

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1114670/1

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא, הרב אברהם מייזלס, הרב אריה אוריאל

המבקשת: פלונית

הנדון: סמכות וחובת בית הדין לבחון תוקף גיור 'פרטי' על אף בקשה לסגירת התיק

החלטה

בפני בית הדין מונחת בקשתה של המבקשת למחיקת תיק 'אישור גיור'. בבקשה זו נכתבו דברים שקריים שאין להם שחר ולפיכך חובתנו לבאר את הדברים.

רקע

תחילה נבהיר את העובדות.

המבקשת הופיעה בתאריך כ"ג בשבט תשע"ז (19.2.2017) בשעה 9:00 בבית הדין בנתניה לצורך אישור הסכם גירושין וסידור גט פיטורין. בדיון התברר שהמבקשת נולדה להורים שאינם יהודים ורשומה במרשם האוכלוסין כמי שאינה יהודייה. המבקשת נישאה בנישואין אזרחיים ל[פלונית] בשנת 2010. המבקשת הציגה מעשה בית דין מבית דינו של הגר"נ קרליץ ולפיו התגיירה ביום י' בניסן תשע"ב ובאותו יום נישאה כדת משה וישראל. מצב זה שבו המבקשת רשומה לא יהודייה, ומהות גיורה לא ברור, מעורר שאלה בדבר סמכותו של בית הדין להתיר נישואיה.

היקף סמכותו של בית הדין הרבני

ונסביר דברינו:

הסמכות לדון ולהחליט לגבי גירושיהם של בני זוג יהודים במדינת ישראל היא של בית הדין הרבני, כפי שקובע סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג – 1953: "עניני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים."

לפיכך גירושין של בני זוג יהודים במדינת ישראל, בין שנישאו במדינת ישראל כדת משה וישראל ובין שנישאו מחוץ למדינת ישראל – בין בנישואין אזרחיים, המצריכים נוכחות שני בני הזוג, שנעשו כחוק המדינה שממנה עלו בני הזוג, בין נישואי בני זוג שנעשו לחו"ל לצורך עריכת נישואים, ובין אלה של בני זוג [תושבי חו"ל] שנישאו בנישואין אזרחיים בחו"ל – נישואין המוכרים על פי החוק הבין-לאומי; בין ששניהם היו יהודים בעת הנישואין, בין ששניהם היו נוכרים בעת הנישואין ואחר כך התגיירו או שאחד מהם היה יהודי ובן זוגו נוכרי והתגייר אחרי הנישואין; בין שערכו אחר כך נישואין כדת משה וישראל ובין שלא ערכו נישואין כדת משה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וישראל: מכיוון שבעת הגירושין שניהם יהודים, התרת הנישואין היא בסמכותו הייחודית של בית הדין.

המחוקק לא קבע אופן הגירושין והתרת הנישואין אם על ידי גט פיטורין או באופן אחר, ודבר זה גם הוא בסמכות בית הדין שהוא הקובע אופן הגירושין והתרת הנישואין בכל מקרה לגופו.

יש לציין שהנישואין של יהודים על פי החוק במדינת ישראל הם כדת משה וישראל בלבד. לפיכך מי שנישא במדינת ישראל כדת משה וישראל – יש לנישואין אלו תוקף הלכתי ותוקף חוקי. לעומת זאת, נישואין כדת משה וישראל בחו"ל – יש להם במקום עריכת הנישואין תוקף הלכתי בלבד ולא תוקף חוקי.

נישואין אזרחיים 'רגילים' או 'נישואי מקסיקו' או 'פרגוואי' הם בעלי תוקף חוקי בכפוף לתנאי המשפט הבין-לאומי הפרטי. אומנם לעניין תוקפם ההלכתי דן בית הדין בכל מקרה לגופו.

מכיוון שלדעת חלק מהפוסקים יש לנישואין אזרחיים שנערכו בין יהודים גם תוקף הלכתי (לכל הפחות של ספק קידושין), נוהג בית הדין לסדר גט פיטורין לבני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד בארץ מולדתם. ב'נישואי פרגוואי' או 'מקסיקו' לא מצינו בפוסקים מי שחושש לנישואין הלכתיים ולפיכך נוהג בית הדין להתירם בלא גט פיטורין.

ברוב הפעמים בית הדין מתיר בין את תוקפם ההלכתי ובין את תוקפם החוקי של הנישואין ולפעמים בית הדין מוסמך להתיר את הנישואין מצד אחד בלבד דהיינו את תוקפם ההלכתי או את תוקפם החוקי של הנישואין, בית הדין קובע בכל מקרה לגופו את צורת התרת הנישואין.

בעבר נהגו בתי הדין להורות על התרת נישואיהם של בני זוג גם אם אחד מהם אינו יהודי, אם נישאו בנישואין אזרחיים בחו"ל והגישו בקשה לגירושין בבית הדין. ברם כיום, כשבית הדין מגיע למסקנה כי אחד המבקשים שבפניו אינו יהודי, נבצר מאתנו להורות על כך, על אף הסכמה של המבקשים, וזאת לפי פסיקת בית המשפט העליון בבג"ץ 9476/96 (מאיר סרגובי נ' בית הדין הרבני האזורי ירושלים (פדאור 06 (20) 796)). פסק דין זה קובע שבמקרה שאחד הצדדים אינו יהודי החוק אינו מסמיך את בית הדין לדון בהתרת הנישואין, אף אם שני הצדדים הסכימו לסמכות בית הדין. ואף אם התיר בית הדין את הנישואין, להתרת נישואין זו לא יהא תוקף חוקי.

סמכות בית הדין בנידון שלפנינו לאור האמור

מעתה אם יתברר לבית הדין שגיוורה של המבקשת תקף על פי ההלכה, הסמכות לדון בהתרת נישואיהם של בני הזוג היהודים היא של בית הדין ואחרי שסודר גט פיטורין המפקיע את נישואיהם ההלכתיים יוכל בית הדין להוציא תעודת גירושין המתירה את נישואיהם על פי החוק הבין-לאומי, וברור שקביעה זו צריכה להיעשות אחרי דיון ובירור והוצאת פסק דין שהמבקשת יהודייה על פי דין תורה ומשכך התרת הנישואין של בני זוג אלו, היא בסמכות בית הדין.

אומנם אם יקבע בית הדין, שעל פי ההלכה הגיור שנעשה לאישה אינו תקף, מכיוון שבני זוג אלו – שאחד מהם אינו יהודי – נישאו בחו"ל בנישואין אזרחיים ויש לנישואיהם תוקף חוקי על פי הדין הבין-לאומי, הערכאה השיפוטית שלה הסמכות להתיר נישואין אלו היא בית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המשפט לענייני משפחה, לפי חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין־לאומית), התשכ"ט – 1968.

משכך אם נקבע שהמבקשת אינה יהודייה, יהיה בית הדין מנוע מלעסוק בעניין הגירושין מפני שהוא משולל סמכות חוקית לדון בגירושין של בני זוג נשואים שאחד מהם אינו יהודי. ולפיכך קביעת בית הדין שבני הזוג גרושים והוצאת תעודת הגירושין, תהיה ללא סמכות חוקית. ולא יהיה לתעודת הגירושין שתוצא בבית הדין כל תוקף.

והנה בבג"ץ גיתיה (בג"ץ 359/66, בנימין גיתיה נגד הרבנות הראשית והמועצה הדתית, ירושלים) נכתב שסמכותו וחובתו של רושם הנישואין לבדוק יהדותו של מגיש הבקשה לנישואין אם לא ניתן פסק דין של בית דין רבני בנושא זה. הוא הדין שבית הדין הרבני מחויב בדבר. לפיכך מוטל עלינו תחילה לבדוק אם מתקיים בפנינו התנאי הראשון המקנה לבית הדין סמכות לדון בגירושין, דהיינו אם שני בני הזוג יהודים. פסק דיננו בנוגע ליהדותה של האישה ישליך על תוקפם ההלכתי של נישואיה כדת משה וישראל, ומעמדם הדתי של נישואים אלו.

לפיכך אף שבית הדין החליט לסדר גט פיטורין באופן מידי, כדי שלא להשאירם נשואים הלכתית אם יתברר שהגירור אכן היה גיור, הודיע בית הדין למבקשת בעת הדיון שעליה לפתוח תיק אישור גיור עוד לפני סידור הגט. ואכן האישה נענתה להוראת בית הדין ופתחה תיק אישור גיור במועד זה בשעה 10:06.

רק לאחר מכן החל הליך סידור הגט. לאחר מסירתו הודיע בית הדין ככתוב בפרוטוקול: "האישה פתחה תיק אישור גיור. תעודות גירושין יונפקו לכם רק לאחר שנדון בתיק אישור הגיור של האישה."

לאור האמור ברור שתיק זה נפתח כדי שבית הדין יוכל לברר מעמדה האישי של המבקשת בכפוף לתיק לגירושין בהסכמה, וכדי שבית הדין יוכל לקבוע אם נתונה לו הסמכות להתיר נישואיה. כאמור לעיל, כל עוד לא התברר עניין יהדותה של המבקשת, לא ברור כלל שלבית הדין סמכות להתיר נישואיה, כמו כן גם בית המשפט מנוע מלהתיר נישואיה אם לא נקבע קטגורית שהמבקשת אינה יהודייה.

משכך בית הדין מנוע מלהיענות לבקשה ולסגור התיק, שהרי חובה עלינו לברר דבר זה כדי לדעת אם סידור הגט התיר את נישואי הצדדים והמבקשת גרושה ובעקבות כך להוציא פסק דין בהתאם, או לקבוע שאין היא יהודייה – במקרה זה בית הדין משולל סמכות להתיר הנישואין ובית הדין יפנה את המבקשת להתרת נישואין לערכאה שבסמכותה להתיר נישואיה. לפיכך לא יוכל בית הדין להיענות לבקשה לסגירת תיק, כל עוד לא יוברר מעמדה האישי על פי דין ועל פי חוק: יהודייה או לא יהודייה, גרושה או עדיין נשואה.

המאמצים שנעשו לבירור תוקף הגיור של המבקשת

ביום כ"ב באדר תשע"ז (20.3.2017) קיים בית הדין דיון שבו שמע בית הדין באריכות את דברי המבקשת ותיאור ההליך שעברה. מכיוון שהליך הגיור שעברה המבקשת נערך בפני בית דין פרטי, יש כמה השלכות להליך זה:

ההשלכה הראשונה היא כאמור לעניין חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג – 1953 שבו מוקנית לבית הדין הרבני סמכות ייחודית לדון על ידי מתן אישור לגיור ובעקבות כך להתיר את הנישואין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומנם מכיוון שלאישור הליך גיור זה ישנן גם השלכות נוספות לעניין חוק השבות ולעניין הרישום במרשם האוכלוסין, שלגביהן לא הקנה המחוקק סמכות לבית הדין, מדיניות בתי הדין היא שלא להכיר בהליך גיור הנעשה מחוץ למערכת, גם אם נעשה על ידי בד"צים למיניהם, אם עולה חשש שהליך הגיור נעשה כדי להשיג זכויות והטבות המגיעות ליהודים על פי חוק. וזאת גם כדי למנוע מצב של חדירת גורמים לא רצויים לתחום הגיור.

כמו כן במסגרת פגישות והסכמות שנערכו בזמנו בין נשיא בית הדין הגדול בליווי הנהלת בתי הדין ולאחר שהיועץ המשפטי לממשלה פנה – דרש שבית הדין הרבני לא ידון באישור גיורים שנעשו בבתי דין פרטיים כדי לעקוף את מדיניות הגיור הממשלתית, ובפרט במקום שיש חשש שהמבקש ינסה להשתמש בפסק דינו של בית הדין לצורך קבלת זכויות, הוסכם שבמקרים שבהם תוגש בקשה לאישור גיור בעניינים שבסמכות בית הדין, יודיע בית הדין על בקשה זו, ויבקש התייחסות פרטנית של היועץ המשפטי לבקשה זו.

לפיכך פנה בית הדין בהחלטתו מיום ט' בניסן תשע"ז (5.4.2017) למנכ"ל בתי הדין הרבניים (בפועל) הרב שמעון יעקבי ולבא כוח היועץ המשפטי לממשלה כדי לשמוע את עמדתם – אם כיום לאחר שניתנה החלטת בית המשפט העליון בבג"ץ 7625/06 (מרטינה רגצ'ובה נגד משרד הפנים), ולפיה גיורים שנעשו בבתי הדין הפרטיים יוכרו על ידי המדינה לצורך קביעת יהדות במרשם האוכלוסין ולצורך חוק השבות, יש לשנות את מדיניותנו ולאשר גיורים, אף שלא במסגרת תביעת גירושין. לבית הדין לא הוגשו לעת עתה התגובות על פניותיו.

בתאריך י"א באב תשע"ז (3.8.2017) הוגשה בקשת האישה למחיקת התיק לאישור הגיור. הבקשה הוגשה פעמיים נוספות בי"ג בתשרי תשע"ח (3.10.2017) ובכ"ה במרחשוון תשע"ח (14.11.2017). בית הדין טרם פנה לבקשות אלו מפני העומס העצום המוטל עליו – כידוע בית הדין בנתניה מתפקד בהרכב חסר זה זמן רב עקב מעבר של כמה דיינים מבית הדין האזורי נתניה לבית הדין הגדול. יו"ר המותב מכהן כדיין בבית הדין הגדול מאז כ"ה בתמוז תשע"ו (31.7.2016) וכיהן במקביל כאב"ד בבית הדין האזורי במינוי זמני עד ח' באב תשע"ז (31.7.2017). מסיבה זו לא עקב אחרי הבקשות. גם חברי ההרכב האחרים נמצאים במצב של כמעט קריסה עקב העומס המוטל עליהם, היות שטרם הוכאו דיינים חדשים למלא את החסר. לפיכך לא ניתנה ההחלטה עד היום.

דחיית בקשת האישה למחיקת הבקשה לאישור גיור לאור האמור

ועתה נבוא לגופה של הבקשה למחיקת התביעה וסגירת התיק.

תקנה עז לתקנות הדיון קובעת:

(1) בעל דין הרוצה לבטל, בכל שלב משלבי הדיון, תביעה או בקשה שהוגשה על ידו – יגיש בקשה בכתב לכך לבית הדין שלפניו הוגשה התביעה או הבקשה.

[...]

(6) ההחלטה אם לקבל את הבקשה, כאמור, או לדחותה מסורה לשיקול דעתו של בית הדין.

במקרה שלפנינו פתיחת תיק אישור הגיור נעשתה בהוראתנו כדי לברר סמכותנו וכדי לדעת אם סידור הגט התיר נישואי הצדדים והמבקשת גרושה, ומשכך להוציא פסק דין בהתאם. או לקבוע שאין היא יהודייה, ובית הדין משולל סמכות להתיר הנישואין, אז יפנה בית הדין את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המבקשת להתרת נישואין לבית המשפט. לפיכך אין ספק שבית הדין לא יכול להיענות לבקשה לסגירת תיק כל עוד לא יוברר מעמדה האישי על פי דין ועל פי חוק נישואין וגירושין. יהודייה או לא יהודייה וכן אם היא גרושה או עדיין נשואה.

לאור המתואר אין שחר לאמור בסעיפים 1–4 לבקשה:

האמור בסעיף 2 לבקשה שתיק זה נפתח לצורך הקלה ברישום מעמדה 'יהודייה' במרשם האוכלוסין אינו אמת. כפי שכתבנו לעיל התיק נפתח ביוזמת בית הדין ומהטעם שכתבנו לעיל. גם שאר הדברים האמורים בסעיפים אלו אינו נכון, אם אכן הנסיבות לפתיחת התיק היה מהטעם שהזכירה בסעיפים אלו, כדי להשתמש בפסק דינו לצורך הרישום במרשם האוכלוסין וללא קשר לבקשה המשותפת לגירושין. הרי כאמור על פי מדיניות בתי הדין אנו נמנעים מהכרה בגיור לצורך זה, ובית הדין לא היה מנהל הליך שכזה. ובוודאי אחרי הבג"ץ הנזכר, כשהמבקשת יכולה לפנות לרישום במרשם האוכלוסין עם המסמך שהציגה בפנינו המורה על גיורה בבית דין פרטי ולפעול לרישומה במרשם האוכלוסין.

גם האמור בסעיף 5 ולפיה בית הדין לא פעל על פי תקנה רא(3) הוא סילוף כוונת התקנה ומהותה. זו לשון התקנה:

הוגשה בקשה לאישור גיור שנעשה מחוץ לישראל, או בישראל על ידי בית דין לא מוכר – תעביר מזכירות בית הדין את תעודת הגיור שאותה מבקשים לאשר לאישור הרבנות הראשית.

תקנה זו היא הוראה מנהלתית למזכירות להמציא המסמך לרבנות הראשית כדי לקבל עמדתה לגבי כשירותו על בית דין זה, אך ודאי שההחלטה נתונה בסופו של דבר לשיקול דעתו ההלכתי של בית הדין ותשובת הרבנות הראשית היא רק אחד מהמרכיבים בשיקול דעת זה. מכיוון שזוהי כוונת התקנה, הצורך בפנייה לרבנות הראשית מתייחר לגבי בתי דין המוכרים לבית הדין או שניתנה בעבר התייחסות הרבנות הראשית אליהם, ובית הדין יוציא פסק דינו בכל מקרה אחרי בדיקה פרטנית של המבקש הספציפי.

משסילפה המבקשת את נסיבות פתיחת התיק, גם טענתה בסעיף 6 אינה נכונה, שהרי כפי שביארנו לעיל זוהי סמכותנו וזוהי חובתנו, לברר את מהות גיור זה. בית הדין לא חרג במאומה מסמכותו. גם האמור בסעיף 7 אינו נכון שהרי אין ספק שחובתנו וסמכותנו להוציא צווים לגורמים השונים ולבקש המצאת מסמכים שיעזרו לנו לברר התביעה המונחת בפנינו, ולפיכך בהרבה מהפניות לבירור יהדות המוגשות בפנינו, אנו פונים למשרד הפנים להמציא לנו תיקי המבקש וקרוביו. וכן נהג בית הדין במקרה זה.

גם האמור בסעיפים 8 ו-9 אינו נכון שהרי אין ספק שסמכותנו, זכותנו וחובתנו לקבל חוות דעת מגורמים שונים כדי שלא תצא תקלה מתחת ידינו וזוהי סיבת פנייתנו לגורמים החיצוניים. כמפורש בהחלטה זו, בית הדין לא פנה לגורמים אלו לקבלת חוות דעת לגופה של תביעה, בירור יהדותה של המבקשת. אלא לצורך קבלת חוות דעתם המקצועית בנוגע לשימוש לא ראוי שיש חשש שיעשה בהחלטת בית הדין, וכדי שתהיה הרמוניה בין הגופים השונים במדינת ישראל שבסמכותם לקבוע יהדות בעניינים שונים ובפרמטרים שונים.

לאור האמור, אין ספק שבית הדין לא חרג במאומה מסמכויותיו וחובותיו על פי דין ועל פי חוק ואין שום סיבה לסגירת התיק.

לא ברור לבית הדין מהי הסיבה האמיתית לבקשה זו, שהרי ברור שכל עוד לא תוברר יהדותה של המבקשת, לא תוכל ערכאה כלשהי במדינת ישראל להתיר את נישואיה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנה

לאור האמור בית הדין קובע:

אנו דוחים הבקשה לסגירת התיק.

על המזכירות לשלוח שנית את החלטתנו מיום ט' בניסן תשע"ז (5.4.2017) למנהל בתי הדין הרבניים (בפועל) הרב שמעון יעקבי ולבא כוח היועץ המשפטי לממשלה, כדי לשמוע עמדתם.

אם לא תתקבל תגובתם תוך שלושים יום, יוציא בית הדין פסק דינו לגופה של התביעה המונחת בפנינו.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של המבקשת.

ניתן ביום י"א בניסן התשע"ח (27.3.2018).

הרב אריה אוריאל

הרב אברהם מייזלס

הרב שלמה שפירא